

УДК 37.091.3:94
Прегледен труд

ИНОВАТИВНИ МЕТОДИ ВО УЧЕЊЕТО И ПРОУЧУВАЊЕТО НА ЧУВСТВИТЕЛНИ И КОНТРОВЕРЗНИ ИСТОРИСКИ ТЕМИ

Верица Јосимовска¹

Факултет за образовни науки, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип

Апстракт

Брзата политичка транзиција во Источна Европа од деведесеттите години на минатиот век, повторно го наметна разгледувањето на пишаната историја, особено во земјите каде се цензурирани одредени настани и личности во изминатиот период. Посебно големо интересирање се јавува за историските факти презентирани преку конкретни историски сведоштва кои се понудени во почетокот на деведесеттите години поткрепени со усни сведоштва.

Клучни зборови: историски факти, настава, мултиперспективност.

INNOVATIVE METHODS IN LEARNING AND STUDYING SENSITIVE AND CONTROVERSIAL HISTORICAL TOPICS

Verica Josimovska

Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev"-Stip

Abstract

The rapid political transition in Eastern Europe since the nineties of the XX century reimposed the examination of recorded history, especially in countries where certain events and personalities were censored in the past. Especially great interest has risen about the historical facts presented by concrete historical evidence offered in the early nineties supported by oral testimony.

Keywords: historical facts, teaching, multiperspectivity.

Современата историја има големо значење за современиот човек. Последиците од голем број настани од минатото се чувствуваат и денес. Воени судири, активноста на одредени личности и денеска се предмет на различни толкувања, било да се тоа од политички или општествени групи или пак на ниво на држава.

Новиот пристап во историјата, иако не го порекнува значењето на хронологијата и историското знаење, има за цел да воспостави рамнотежа во наставата по историја и тоа помеѓу наставата за минатото, од една страна и пружање на можност на учениците историски да мислат. Ученикот кој учи да анализира, интерпретира и синтетизира податоци кои ги добива од различни примарни или секундарни извори, посветува сè повеќе внимание на историската вистина.

Наставниците, авторите на учебници кои се определуваат за настава на база на изучувања на историски извори, е потребно и самите да го ревидираат својот пристап. Многу се чести случаите кога на учениците им се презентираат неколку кратки извадоци и од нив се бара да одговорат на прашања од изнесените фактички податоци или да даваат заклучоци исти кои ги навел авторот на учебникот или наставникот, или пак да ги диференцираат изворите на објективни и пристрасни.

Оттука мултиперспективниот пристап се заснова на основната претпоставка дека е неопходно ученикот да ја разбере потребата дека сите оние кои го проучуваат минатото треба да имаат разбирање за толеранција и почитување на разликите, спротивностите, полуистини како и пристрасни ставови и предрасуди.

Историските настани можат да се набљудуваат и толкуваат од различни аспекти или перспективи во зависност од понудените докази, субјективниот интерес на оние кои ги толкуваат и од промените во доменот на културолошките влијанија. Во изминатите 30 години е забележан напредок и во академскиот пристап кон прашањата како што се социјална и антрополошка историја, историја на културата, родовите студии и сл.

Многу важен сегмент во развојот на образовниот систем е сè поизразеното барање училиштата да станат место каде младите луѓе ќе се подготват за живот во светот кој го карактеризира етничка, културна, јазична и верска разноликост.

Во текот на деведесеттите години многу од земјите каде се спроведе политичка и економска транзиција ги променија и наставните планови по историја и изготвување на учебници кои би одговориле на сложената мултиетничка структура на општествата. Приоритет е даден на наставните методи: како да се инкорпорираат содржините во кои се нуди поинаква перспектива на историските настани, како да се презентираат спротивставените токувања на исти настани и ситуации внатре во мултиетничкото и мултикултурно општество. Во некои земји реформите во образованието одат и подалеку на повторно преиспитување и пишување на националната историја, со што би се разјасниле некои проблематични настани и личности.

Повеќе од јасна е потребата при изготвувањето на наставните планови и изработката на учебници да се изнајде избалансиран пристап за осетливите теми кои се однесуваат на темите помеѓу националните и етничките групи, како и историските настани кои се однесуваат на односите со соседните држави. Посебно се издвојуваат настаните од новиот век, кои избилуваат со војни, етнички чистења, Холокаустот, соработници со окупаторот, борци за национални и човекови права и сл.

Кога станува збор за противречни и осетливи прашања, односно содржини во наставата по историја, не е спорно дали треба да се предаваат, но многу е важно како треба да се предаваат.

Во извесна смисла поголем дел од тоа што се учи во историјата е противречено: постојат несогласувања околу тоа што се случило, зошто се случило и какво значење има настанот. Понекогаш противречностите се чисто академски, односно двајца историчари на различни начини ги толкуваат настаните. Понекогаш ваквите разлики доведуваат и до поделба помеѓу одделни групи во самото општество, т.е. држава, спротивставености помеѓу соседни држави. Противречните прашања кои доведуваат до поделба во општеството или меѓу народите претставуваат осетливи прашања: тие создаваат конфузија, се однесуваат и на чувството на припадност, ги зголемуваат предрасудите кај луѓето. Во тие случаи овие прашања можат да станат чувствителни и за самиот предавач.

Сепак повеќе од неопходност е изучувањето на вакви осетливи прашања. Потребно е да се поучуваат учениците за противречни и осетливи содржини за да можат да го разберат светот во кој живеат.

Спротивставените и контрадикторни теми се корисно средство кое на учениците може да им помогне да ја сфатат основната суштина на историјата како дисциплина: скоро секој настан е отворен за различни толкувања. Фактите мора да се групираат во прикази или тврдења. Исти факти често можат да бидат и основа за различни толкувања.

Повеќе од неопходно е учениците да се подучат на одредени вештини во постапките и начините на гледање на историските противречности и кои можат да ги применат на осетливи теми. Во суштина тоа би било градење на критичка анализа на сведоштвата и начин на нивно толкување, поставување на аналитички прашања. Тоа подразбира во која мера ја разбираат сложеноста на одредено прашање, групирање на тврдењата на различни групи и поединци (може и да се различни историчари), раздвојување на битните од небитните податоци кои се однесуваат на прашањето, воочување на различни извори на податоци, празнини во хронологијата на одредени теми, воочување на одредена пристрасност кај поединци кои ги толкуваат настаните и сл.

Особено се интересни анализите на јавни настапи на поединци и нивниот коментар по осетливи прашања, написи и извесувања во медиумите за коментари на политичарите, па во таа насока е потребно да се насочат и аналитичките прашања. Би следувале прашања кои се мотивите до поединци или групи да поддржуваат одредено гледање или толкување на некои осетливи теми и прашања, на кој начин можат да имаат корист од таквите ставови, дали постојат мотиви некои релевантни податоци намерно да се изоставуваат, дали одредени тврдења се намерно преувеличуваат, каков политички став, решение или препорака се нуди во изнаоѓање на решение, на што се засноваат нивните тврдења итн.

Во суштина на учениците да и се понудат повеќе стратегии кои можат да се сумираат на следниот начин:

- Да им се овозможи на учениците критички да ги проценат материјалите од различни извори, а кои им нудат различни точки на гледање на еден ист настан;
- Утврдување на која доба и култура припаѓа историчарот кој изнесува историски толкувања и заклучоци;
- Употреба на сведоштва на луѓе кои преживеале одредени настани и нивна споредба со она што го кажуваат историчарите;
- Да се настојува учениците да ги преиспитаат своите ставови, односно да можат да откријат дека некој податок е спротивен на нивните ставови и очекувања.

При анализите на осетливите прашања кои предизвикуваат и бурни реакции кај учениците, дури и поделби во групи, е неопходно да се применува стратегија на дистазирање, односно смирување на ситуацијата со истражување на историјатот за прашање за кое се дискутира. Исто така може да се примени и стратегија на компензација, кога учениците имаат цврсти ставови, а кои произлегуваат од незнаење или заплашување или дискриминација на малцинствата од мнозинството, за согласност на прифаќање на толкување на мнозинството, па наставникот ја игра улогата на адвокат, насочувајќи ги дискусиите во смисла да се обезбедат и алтернативни одговори за ставовите кои ги застапуваат. Многу е честа употребата на стратегијата на емпатија, особено кога се зборува за прашања поврзани или се однесуваат на групи во општеството, кои се непопуларни кај некои или кај сите ученици

и при тоа може да се употребат спротивни улоги и истражувања за да се надминат стереотипните сфаќања.

На крај може да се искористи и истражувачката стратегија која на учениците ќе им се понуди можност преку работа на проект, проучување на мемоари или усна историја да развијат аналитички вештини и да можат да истражуваат последици за некое чувствително прашање низ призмата на мултиперспективност, односно стекнување на слики за динамиката на она што се случило преку интеракција на луѓето и групите кои се учесници и нивната меѓузависност.

Литература

- Jordanova L. (2000). History in practice. Arnold, London.
- Slater J. (1995). Teaching history in the new Europe, Cassell, London.
- Stradling R. (1995). The European content of the school history curriculum. Council of Europe, Strasbourg.
- Stradling R. (2001). Nastava evropske istorije dvadesetok veka, Council of Europe.